

нові держави зможуть стати лише реципієнтами фінансової допомоги, що розподіляється серед найменш розвинених держав і регіонів ЄС. У результаті загострюються розбіжності між державами донорами та державами одержувачами фінансової допомоги із загального бюджету ЄС. Труднощі з перерозподілом фінансових ресурсів посилюються через занепокоєння країн-засновниць ЄС щодо небезпеки широкомасштабного припливу робочої сили з нових країн-учасниць інтеграційного об'єднання. Тому, що це може посилити конкуренцію місцевим працівникам, загострити проблему безробіття і істотно збільшити тиск на соціальні фонди [2, с. 46].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що відносини між Україною та ЄС з кожним роком стають більш насиченими та різноманітними. Багаторічний досвід Євросоюзу має вагоме значення для України, особливо в сучасних умовах, коли виникає гостра необхідність у стабілізації розвитку держави в цілому. Навіть не дивлячись на деякі проблеми становлення відносин, ЄС займає одне з найважливіших місць в українських аспектах. Так як спочатку йшлося переважно про економічні та технічні елементи взаємодії, але в останньому десятилітті розпочато будівництво стабільного та міцного політичного союзу.

---

1. Ануфрієв М. І., Кісілевич-Чорнойван О. М. Розвиток компетенції європейського союзу. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право.* 2018. Вип. 5. С. 170-174.

2. Лікарчук Д.С. Європейський Союз та Україна: перспективи та проблеми адаптації. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти.* 2019. Вип. 3. С. 41-49.

3. Прилипчук О.В. Інституціональні передумови адаптації законодавства України до вимог європейського адміністративного простору. *Ефективність державного управління.* 2016. Вип. 1-2(1). С. 132-140.

4. Машталір Х., Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 6. С. 163-166.

**Саксонов В. Б.**

доцент кафедри теорії  
та історії держави і права  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент

## **МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ЮРИДИЧНИХ ПРАВ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ**

Суб'єктивне право визначається в юридичній літературі як «надана праводієздатному суб'єкту юридичними нормами з метою задоволення його інтересів або інтересів тих осіб, яких він представляє за законом, міра

можливої (дозволеної) поведінки у правовідносинах, забезпечена кореспондуючим обов'язком зобов'язаної сторони правовідносин і гарантована державою» [1, с. 238]; «вид і міра можливої (дозволеної) поведінки суб'єкта права, встановлена юридичними нормами для задоволення інтересів правомочної особи і забезпечена державою» [2, с. 388]; «гарантована нормами права міра можливої поведінки особи» [3, с. 238]. Отже, для реалізації прав людини, а також їх належного юридичного захисту, особливого значення набуває визначення меж дозволеної поведінки.

У ст. 23 Конституції України з цього приводу зазначено – «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості». У ч. 1 ст. 68 Основного Закону нашої держави вказано: «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [4].

Для регулювання та охорони відносин цивільно-правового характеру зазначені конституційні норми конкретизовано у ст. 13 Цивільного кодексу України – «Межі здійснення цивільних прав». Зокрема, у ч. 1 цієї статті вказано: «Цивільні права особа здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства» [5].

Важливого значення, в контексті вказаного, крім наведених вище положень Основного Закону нашої держави, набувають норми-засади закріплені у Цивільному кодексі України – основному акті цивільного законодавства. Зокрема йдеться про «справедливість, добросовісність та розумність» (ст. 3 ЦК України). При цьому «вважається, що поведінка особи є добросовісною та розумною, якщо інше не встановлено судом» (ст. 12 ЦК України) [5].

Крім загальних засад, неабияке значення для належної реалізації та захисту цивільних прав мають норми, закріплені у частинах 2 – 5 ст. 13 ЦК України: «2. При здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині.

3. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.

4. При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства.

5. Не допускаються використання цивільних прав з метою неправомірного обмеження конкуренції, зловживання монопольним становищем на ринку, а також недобросовісна конкуренція» [5].

У контексті правової оцінки змісту норм ч. 2 ст. 13 ЦК України заслуговує на увагу позиція, за якою було б неприпустимим відходом від букви закону стверджувати, що у формулюванні «особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб» під особами розуміються тільки суб'єкти цивільного права, а під правами – тільки

цивільні права. Тому із зазначеного положення ч. 2 ст. 13 ЦК України слід зробити висновок про те, що при здійсненні цивільних прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити не тільки цивільні, а й інші права будь-яких осіб [6, с. 116].

У ч. 3 ст. 13 ЦК України до зловживання правом безпосередньо віднесено «дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі». Що ж мається на увазі під «зловживанням правом в інших формах» у цій частині не вказано [5].

Для з'ясування питання, що законодавець відніс до «зловживання правом в інших формах», слід звернутися до ч. 6 ст. 13 ЦК України, в якій зазначено: «У разі недодержання особою при здійсненні своїх прав вимог, які встановлені частинами другою – п'ятою цієї статті, суд може зобов'язати її припинити зловживання своїми правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом». Отже, на підставі аналізу положень ч. 6 цієї статті, можна дійти висновку про те, що усі дії та вчинки, передбачені частинами 2 – 5 ст. 13 ЦК України, є зловживанням правом. Тобто не тільки «дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі» (ч. 3 ст. 13 ЦК), а й «дії, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині» (ч. 2 ст. 13 ЦК) та інші, зокрема передбачені частинами 4 і 5 цієї статті [5].

Таким чином, для встановлення факту зловживання правом необхідно довести, що при здійсненні своїх прав особа: не виконала обов'язок «утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині» (ч. 2 ст. 13 ЦК); вчинила дію «з наміром завдати шкоди іншій особі» (ч. 3 ст. 13 ЦК); не додержувалася моральних засад суспільства (ч. 4 ст. 13 ЦК); використала цивільні права «з метою неправомірного обмеження конкуренції, зловживання монополією на ринку», або її дії можуть бути кваліфіковані як «недобросовісна конкуренція» (ч. 5 ст. 13 ЦК) [5].

У цілому, зловживання правом в юридичній літературі характеризується як: «особливий вид юридично значущої поведінки, яка полягає у соціально шкідливих учинках суб'єкта права, у використанні недозволених конкретних форм в межах дозволеного законом загального типу поведінки, що суперечить цільовому призначенню права» [2, с. 451]; «неправомірне суспільно шкідливе діяння правоможної особи, що спрямоване на задоволення її інтересу, але суперечить призначенню такого права» [3, с. 238].

Юридичні наслідки невиконання особою при здійсненні своїх прав вимог, які встановлені частинами 2 – 5 ст. 13 ЦК України, як було вказано вище, визначені у ч. 6 цієї статті, згідно з якою «суд може зобов'язати її припинити зловживання своїми правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом». Зокрема, відповідно до норм ч. 3 ст. 16 ЦК України, «суд може відмовити у захисті цивільного права та інтересу особи в разі порушення нею положень частин другої – п'ятої статті 13 цього Кодексу» [5].

1. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., проф. Ю. А. Ведерніков. – 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017; Ліра ЛТД, 480 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. 2-ге вид. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
3. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show>.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: [В 4 т.] / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань. Т. 1. К.: А.С.К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. 928 с.

**Самотуга А. В.**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри загальноправових  
дисциплін Дніпропетровського  
державного університету  
внутрішніх справ*

## **ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ АКТІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Унормований 2018 р. змінами до Конституції України стратегічний зовнішньополітичний курс держави на набуття нею повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1] вимагає активізації зусиль з боку наукової та управлінської спільноти щодо ефективної адаптації як вітчизняного законодавства, так і юридичної практики до передових світових демократичних стандартів.

Євроінтеграція для України – це шлях залучення іноземних інвестицій, модернізаційного та інноваційного розвитку економіки, підвищення конкурентоздатності національного товаровиробника, вихід на внутрішній ринок Європейського Союзу. Водночас передумовами вступу до Європейського Союзу є створення демократичних основ для функціонування і подальшого розвитку громадянського суспільства державою-претендентом, формування та впровадження принципів правової держави, реформування нормативно-правової та інституційної складових національної правової системи [2, с. 55, 57]. Фактично йдеться про таку основоположну zásadu євроінтеграції України, як повага до прав людини.

В установчих актах ЄС, яким, є, зокрема, Лісабонський договір 2007 р. у